

Олена АКІМЕНКО,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки, обліку та оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В УМОВАХ ТРИВАЛОГО ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Враховуючи безпрецедентність подій, пов'язаних із військовим вторгненням Росії на територію України 24 лютого 2022 року, реакції багатьох були панічними, необдуманними, що мало негативний вплив на економічні процеси загалом та викликало значні трансформації у сферах соціальної та економічної діяльності, спричинивши структурні зрушення на ринку праці. У сукупності емоції, як у підприємців, так і у пересічних громадян, викликані війною, змінили їх життєвий устрій.

Темп і непередбачуваність подій у зовнішньому середовищі диктують необхідність оперативних управлінських рішень, що є можливим на підставі оцінювання впливу ситуації на бізнес для подальшого забезпечення функціонування підприємств в умовах воєнного стану [1]. Через це стало актуальним питання релокації бізнесу (повне або часткове) для збереження та розвитку підприємств, створення робочих місць та підтримки економіки країни до перемоги. Програму релокації підприємств Уряд реалізує із середини березня 2022 р. з метою збереження стійкості економіки України шляхом переміщення підприємств із територій, що наближені або перебувають у зоні бойових дій, до безпечніших регіонів Заходу України [2]. Згідно з цією програмою планується повернення потужностей підприємств в рідні місця після закінчення бойових дій та стабілізації ситуації в регіоні, тим більше, що деякі з релокованих підприємств є містоформувальними.

У той час, як деякі підприємці здійснили релокацію бізнесу в більш безпечні області або за кордон, більшість із них адаптувалися до ситуації і продовжили своє функціонування.

Попри триваючий воєнний стан в Україні, продовження ведення підприємцями бухгалтерського обліку є необхідним та усвідомленим з урахуванням принципів безперервності і послідовності [3]. Навіть при незначній кількості операцій на підприємстві ведення бухгалтерського обліку дасть змогу неупередженого контролю над активами і зобов'язаннями підприємства в реальному часі. Є підстави вважати, що відсутність ведення бухгалтерського обліку певний час призводить до суттєвого накопичення здійснених господарських операцій, проведення яких потім буде тривалим, коштовним, і пов'язаним з відновленням бухгалтерського обліку.

Діяльність підприємств перебуває під загрозою не лише поруч з фронтом, а й у глибокому тилу, адже існують ризики як для товарно-матеріальних цінностей, так і для первинних документів. До того ж, загублена з яких-небудь причин звітність або вказівка недостовірних відомостей у звітності, неправильне

ведення бухгалтерського обліку призводять до виникнення суттєвих проблем, пов'язаних з: (1) відсутністю можливості подальшого контролю над активами і фінансами підприємства; (2) нарахуванням штрафних санкцій та пені при податковій перевірці; (3) арештом існуючих активів і зупинкою всіх банківських операцій; (4) залученням до відповідальності (адміністративної або кримінальної) за несплату всіх податків і відсутність правильного ведення обліку; (5) повним припиненням господарської діяльності підприємства [1, 4, 5]. У зв'язку з цим, процес відновлення облікової документації до придатного для використання стану є дуже важливим і необхідним.

Через повномасштабне вторгнення держава пом'якшила вимоги до зберігання та відновлення документів. Отже, у разі втрати первинної документації (наприклад, у результаті потрапляння ракети, дрону, їх уламків по підприємству, випадково чи через власну недбалість), можна діяти за різними алгоритмами: спеціальним (запроваджено під час дії воєнного стану) чи загальним.

Спеціальні правила, установлені пп. 69.28 підр. 10 розд. XX ПК України, діють тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України [6] і поширюються на платників, які (1) не мають можливості пред'явити первинні документи, на підставі яких відбувається ведення обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань; (2) які здійснювали свою діяльність на територіях активних бойових дій та на територіях, тимчасово окупованих російською федерацією (абз. 1 пп. 69.28 підр. 10 розд. XX ПК України) [6, 7].

Щоб мати можливість скористатись податковим пом'якшенням щодо втрачених через війну документів необхідно виконати певну послідовність дій (рисунок), після чого очікувати від ДПС позитивного рішення, в тому числі щодо мораторію на проведення перевірок. В свою чергу ДПС при розгляді даного повідомлення самостійно з'ясовує чи не вводить в оману платник контролюючі органи.

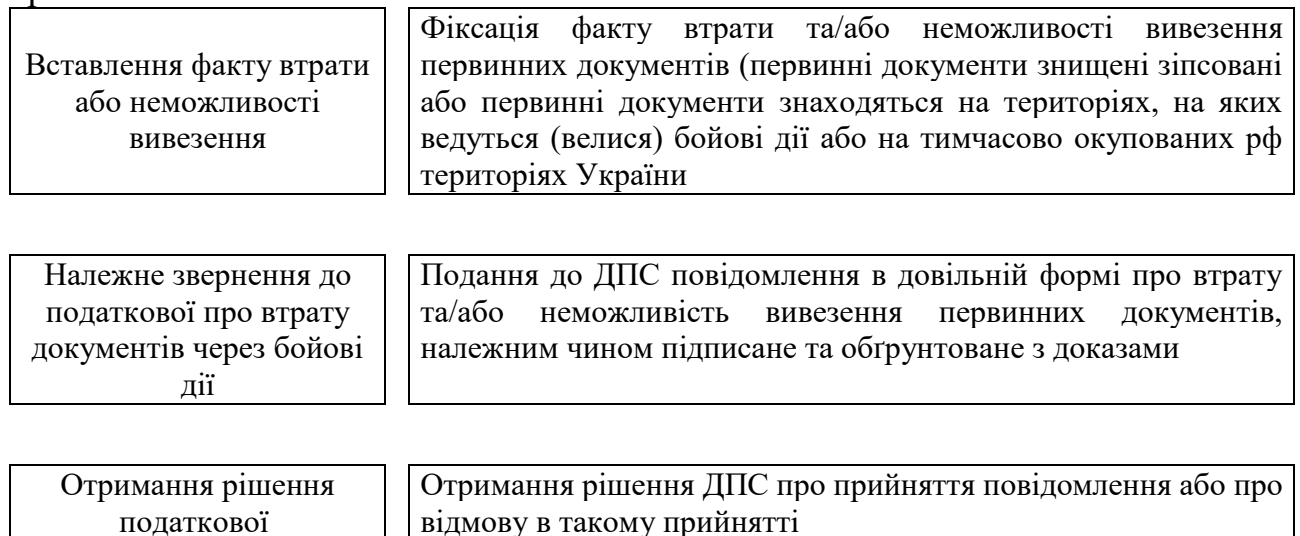

Рис. Послідовність дій щодо можливості використання податкового пом'якшення через втрату первинних документів з причин війни [4, 9]

Класичний алгоритм дій у разі втрати, пошкодження або дострокового знищення первинної документації зафіксовано у п. 44.5. ПКУ та п. 6.10. Положення № 88 [6, 8].

Положення № 88 наказує керівнику підприємства у разі пропажі або знищення первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку і звітності письмово повідомити про це правоохоронні органи та своїм наказом призначити комісію для встановлення переліку відсутніх документів і розслідування причин їх пропажі або знищення. Подальші дії в рамках чинного законодавства пов'язані з відновленням втрачених документів протягом 90 календарних днів з дня, що настає за днем надходження повідомлення до контролюючого органу [8].

Отже, довели необхідність ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні з урахуванням принципів безперервності і послідовності та обґрунтували черговість дій платника податків щодо відновлення втраченої первинної документації.

Список використаних джерел

1. Облік та фінансова звітність підприємств під час війни. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases> (дата звернення 28.10.2023).
2. Програма релокації підприємств: URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення 28.10.2023).
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 28.10.2023).
4. Втрачено первинні документи в зоні бойових дій: ДПС вказала на алгоритм дій. URL: <https://buh.ligazakon.net/news> (дата звернення 28.10.2023).
5. Відновлення бухгалтерського обліку підприємства. URL: <https://vidnovlennya-buhgalterskogo-obliku2.pp.ua/> (дата звернення 28.10.2023).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 28.10.2023).
7. Наказ Мінінтеграції «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 22 грудня 2022 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text> (дата звернення 28.10.2023).
8. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвержене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 28.10.2023).
9. Втрата документів під час війни. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/16080-vtrata-dokumentiv-pid-chas-viyni> (дата звернення 28.10.2023).